

VAI BIZNESU VAR AIZVEST ROKAS BAGĀŽĀ?

Edgars Koškins,
zvērīnāts advokāts,
advokātu biroja *Vilgerts*
partneris

SAVU LAULĀTO DRAUGU vai draudzeni mēs izvēlamies paši. Ar dzimteni tā parasti nenotiek – jāmīl tāda, kāda tā ir. Var arī vienkārši paciest un sadzīvot vai nospļauties, noslaucīt muti un doties trimdā. Ja aiz muguras tā isti nav ko atstāt, tas izklausās relatīvi viegli. Ja galvenais motīvs ir sūdzības par neprognozējamu nodokļu politiku, augstajiem darbaspēka nodokļiem, korupciju, birokrātiju utt., tas izklausās pēc cilvēka, kuram aiz muguras var palikt bizness, no kura nemaz nav tik viegli šķirties. Un tad gadās (periodiski) dzirdēt apgalvojumus, ka savu biznesu varot pārcelt uz citu valsti un ne velna te vairs nodokļus nemaksāt. Šīs slejas mērķis ir prātīgi apskatīt šo jautājumu – vai var tā vienkārši *salocīt* savu biznesu, ielikt to koferī līdzās zobu birstei un aizvest uz citu valsti, lai tur maksātu mazākus nodokļus?

Visā pasaulē eksistējošā komercdarbība iedalās trīs kategorijās: ražošana, pakalpojumu sniegšana un tirdzniecība. Sāksim ar ražošanu un to, ka nekādas uzņēmumu pārreģistrācijas vai līdzīgas aktivitātes principā nepalīdzēs lokālai ražotnei un tās darbiniekiem maksāt mazākus nodokļus. Iedomāsimies, ka eksistē Salacgrīvas meteorīta pārstrādes rūpnīca, kas iegūst izejvielas slavenajā meteorīta bedrē, un tās darbinieki ir vietējie iedzīvotāji, kuri vakarā atgriežas vietējā pilsētiņā pārļaut nakti. Tipisks piemērs, kad uzņēmums un darbinieki ir un paliek Latvijas nodokļu rezidenti, kas peļņas un sociālos nodokļus maksā Latvijā. Nodokļu sistēmas principā

tieks veidotas tā, ka konkrētajā valsts teritorijā notiekošo komercdarbību pakļauj šīs konkrētās valsts nodokļu sistēmai. Tāpēc tās drīzāk ir iedomas, nevis realitāte, ka lokālu biznesu var pēkšņi pierēģistrēt kaut kādā brīnumainā zemē ar zemiem nodokļiem. Tehniski to var mēģināt darīt, bet tas nedos gaidīto rezultātu, jo nodokļi paliks tie paši vietējie. Ari tāds pasākums kā pārrobežu apvienošana fundamentāli nemaina situāciju, ja meteorīts tiek pārstrādāts lokāli un nav nekādu principiālu izmaiņu. Šajā gadījumā gan var runāt par iespējamiem starptautiskas uzņēmumu grupas globāliem ieguvumiem un uzņēmuma ienākuma nodokļa nastas kopējo samazinājumu, bet algas vietējiem darbiniekiem, nekustamais īpašums utt. joprojām tiks aplikts ar pašmāju nodokļiem.

Reālāka ir īsta aiziešana no valsts. Šāds risinājums nav nekāds vieglais pasākums, bet, protams, globāli visnotaļ bieža parādība. Tas varētu izskatīties tā, ka, piemēram, tekstiluzņēmums atlaiž darbiniekus, iekrauj tehnoloģiskās iekārtas kuģi un visu uzslīn no jauna, teiksim, Pakistānā. Raiņa vārdiem runājot, fabrikas meitenes dziesma nu jau skan svešā valodā un svešā zemē. Šādā situācijā ir iespējams sasniegt kāroto rezultātu, proti, nemaksāt nodokļus dzimtenē, bet tikai tāpēc, ka arī pats bizness vairs nav Latvijā.

Kaut kas vidējs starp palikšanu un aiziešanu no Latvijas notiek, ja tiek veiktas ražošanas un produkcijas noieta veicināšanas strukturālas izmaiņas. Idejiski tā varētu būt, piemēram, atteikšanās no klasiskās pieejas, kad ražošanas aktīvi, izejmateriāli, ražošanas process un gala produkcija pieder vienam uzņēmumam vienā valstī. Tā vietā var tikt ieviests ārvalstu bizness, kas pasūta ražojumus un pats tos izplata, bet lokālais bizness tikai ražo. Tāda pieeja dod ekonomisku pamatojumu lielu daļu produkcijas peļņas atstāt valstī, kas to aplik ar mazākiem peļņas nodokļiem. Lūk, hipotētisks piemērs.

Latviešu uzņēmējs Dālderis vietējā uzņēmumā veiksmīgi ražo homeopātiskus ārstniecības produktus (*LatSIA*). Vērojot savu produktu panākumus, Dālderis izdomā uz karstām pēdām attīstīt jaunu *brīnumlīdzekli*, kas, protams, tiks pārdots ar lielu peļņas maržu. Ērtības labad pieņemsim, ka Dāldera brīvie līdzekļi ir uzkrāti pēdējā laikā tik ļoti kritizētajās ārzonās, piemēram, Bermudu salās reģistrētā sabiedrībā (*BerCo*).

nākotnes atalgojuma pakete ir tāda, ka viņam pienākumi saistībā ar Latvijas lokālo biznesu vairs nav jāveic. *Brīnumlīdzekļa* projektā garantētā atlidzība būs 150 000 eiro, par kuru Vērdiršs būs tiesīgs piestādīt rēķinu no cita ārzonās reģistrēta uzņēmuma, piemēram, Panamas sabiedrības (*PanCo*). (Iepazīnies ar Roberta Kīļa apcerējumu par to, ka pensijas vieta būs nabadzības pabalsts, Vērdiršs vairs netic valsts nodrošinātām vecumdienām.) Lai

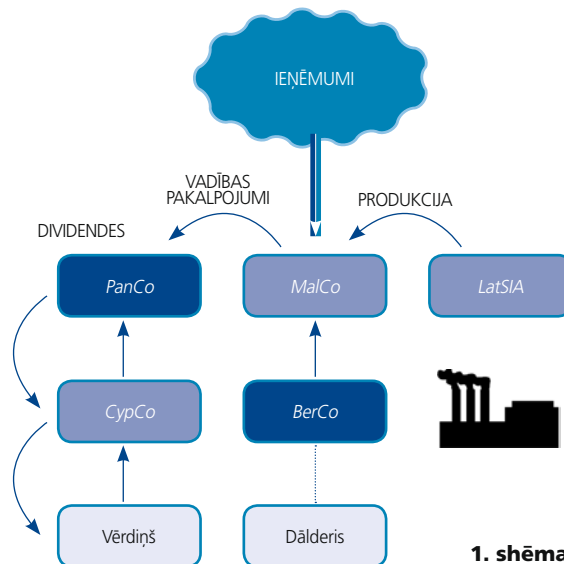
BRĪNUMLĪDZEKĻA NAV. JA VISI AKTĪVI UN DARBINIEKI IR LATVIJĀ – NĀKSIES MAKSĀT.

Tā kā Dālderis uzskata, ka Latvijas valdība pret uzņēmējiem ir netaisna, *brīnumlīdzekļa* idejas attīstības un promocijas bāzi viņš nolēmj veidot citā valstī, kur nodokļu politika ir labvēlīgāka, piemēram, Maltā. Dālderis ar *BerCo* starpniecību nodibina uzņēmumu Maltā (*MalCo*). *MalCo* vadību pārņem latviešu direktors Vērdiršs, kurš iepriekš ir vadījis kādu no Dāldera uzņēmumiem Latvijā, par ko *uz papīra* saņēma 150 000 eiro. Vērdirša

būtu ērtāk un konfidencialāk pārvaldīt savas finanses, Vērdiršs nodibina Kipras uzņēmumu (*CypCo*), kuram simtprocentīgi piederēs Panamā dibinātais Vērdirša uzņēmums *PanCo*.

Rožainais biznesa plāns ļauj cerēt, ka plānotā peļņa varētu būt divi miljoni eiro un *LatSIA* ražošanas jaudas spēns nodrošināt pietiekami daudz jaunā produkta. Turklāt *LatSIA* peļnis tikai nelielu peļņas maržu, piemēram, 3–5%, jo izejvielas tai nepiederēs, produkcijas noieta riska tai nebūs, ar marketingu tā nenodarbosies utt. – par to visu galvenokārt atbildēs *MalCo*. *LatSIA* tikai izpildīs konkrēto pasūtījumu. Visbeidzot atliek pieņemt, ka viss izdodas, un izdarīt secinājumus, kas notiek ar nodokļiem (1. shēma).

Pirmkārt, uzņēmuma ienākuma nodoklis (UIN) un tā samaksa. Maltā, sadalot peļņu, efektīvā nodokļu likme būs 5%, Latvijā – 15 procentu. Tātad no diviem miljoniem eiro tiks samaksāts par 200 000 EUR mazāks UIN, t. i., 100 000 Maltas UIN. Protams, realitātē šī summa var būt vēl mazāka, ja *MalCo* atskaita procentus, preču zīmju maksājumus utt.

1. shēma

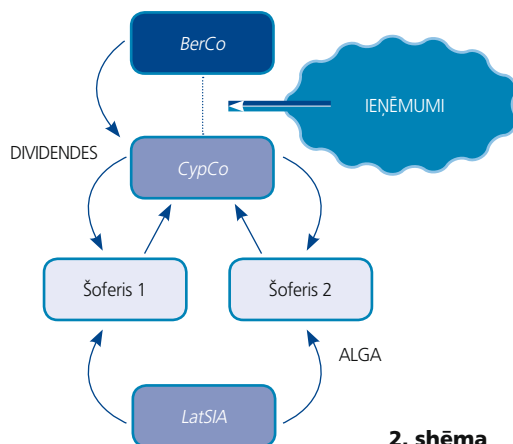
NODOKĻI

Otrkārt, personīgais labums direktoram Vērđiņam un tā aplikšana ar nodokļiem. No 150 000 EUR algas *uz papīra* Vērđiņš Latvijā būtu saņēmis aptuveni 100 125 eiro. Turklāt Dālderim Vērđiņš sociālajos maksājumos vēl papildus *izmaksātu* aptuveni 36 135 EUR, un kopējās Vērđiņa atbildības izmaksas sasniegtu aptuveni 186 135 eiro. Bet tā jau ir Vērđiņa un valsts budžeta pagātne. Vērđiņš iztērē aptuveni 4–5 tūkstošus eiro, lai uzturētu savus ārvalstu uzņēmumus. Tad *PanCo* iesniedz rēķinu par vadības pakalpojumiem *MalCo* un visus 150 000 EUR saņem *PanCo*, kas nodokļus nemaksā vispār. *PanCo* nosūta dividendes uz *CypCo*, un *CypCo* izmaksā dividendes Vērđiņam. Kiprā nodokļu seku nebūs, bet Latvijā tiks piemērots 10% IIN. Vērđiņam *uz rokas* paliek aptuveni 130 000 eiro. Ja viss saskaitīts pareizi, Vērđiņam rodas papildu 30 000 EUR, lai ieguldītu privātā pensiju fondā. Arī Dālderis ir priecīgs, jo uz Vērđiņa rēķina ietaupījis 36 135 eiro.

Kopumā relatīvi nekaitīgs mehānisms, kur, protams, ir problēmjautājumi, piemēram, tirgus cena starp saistītiem uzņēmumiem, pastāvīgā pārstāvēniecība Latvijā un arī citi iespējamie riski.

Pakalpojumi. Ja pakalpojumu būtība ir, piemēram, kreklu mazgāšana Rīgas banķieriem, tad diez vai ir kāda būtiska atšķirība no iepriekš teiktā par ražošanu. Lokāls bizness, lokālas nodokļu sekas. Ja līdzīga aktivitāte notiktu Valkā, iespējams, to varētu paveikt tādā veidā, ka biznesu reģistrētu Igaunijā un darbotos no Valgas.

Labs piemērs nodokļu plānošanas grūtībām un risinājumiem saistībā ar pakalpojumu sniegšanu ir grāmatvedības pakalpojumi, kuru faktiskā un vienīgā problēma ir tas, ka *ražošanas aktīvi* ir vietējie grāmatveži. Lielam uzņēmumam būtu kārdinoši saņemt rēķinu no *siltajām zemēm* par pakalpojumiem, sakot, ka tur vaiga sviedros nopūlas

apakšuzņēmēji. Faktiski būtu grūti pierādīt, ka tur tālienē kāds tiešām ir spējīgs sniegt latviešu uzņēmumiem reālu palīdzību. Citādi būtu, ja tik tiešām grupa grāmatvežu aizbrauktu un apmestos uz dzīvi zem palmām, un no turienes iesniegtu elektroniskās nodokļu deklarācijas. Tad gan zemo nodokļu triks būtu izdevies. Realitātē tā arī ir noticis, gan nevis ar palmu zemēm, bet starp ziemeļvalstīm un Baltijas valstīm, veicot grāmatvežu apmācību un tiem apgūstot, piemēram, norvēģu valodu. Tiesa gan, galvenais vadmotīvs parasti ir nevis zemi nodokļi, bet gan vietējo zemās algas.

Savukārt tie, kuru sniegtie pakalpojumi nav tik ģeogrāfiski piesaistīti, var domāt par aiziešanu no valsts, pašiem paliekot tepat Purvciemā. Piemēram, interneta bizness. Internets ir tik gaisīgs, ka ir problemātiski pateikt, kur tad tas īsti atrodas. Pārdot programmatūru droši vien var arī no servera Bermudās. Arī elektronisko norēķinu pakalpojumus itin viegli var kārtot caur sabiedrībām

DIVI POSTEŅI, KO VAR PASLĒPT ĀRZONĀ: LIELU ALGU UN IENĀKUMA NODOKĻI.

ārvalstu jurisdikcijās. Nav nekāds retums, ka darījumi tiek kārtoti ārzonu līmenī, un cilvēks no malas nemaz nevar nojaust, kur patiesībā atrodas šo struktūru īpašnieki. Protams, vienmēr pastāvēs nodokļu teorija, kas operēs ar dažādiem jēdzieniem, lai piesaistītu peļņas nodokļus augstu vai relatīvi augstu nodokļu valstij, bet rūpīga plānošana jau var sniegt vērā ņemamus rezultātus.

Internets, protams, ir relatīvi vienkāršs piemērs. Iedomāsimies, ka jau minētais Dālderis ir izveidojis loģistikas uzņēmumu (*LatSIA*), kas veiksmīgi darbojas Krievijas rietumdaļā un Baltkrievijā. Šoferi ir Latvijas nodokļu rezidenti un parasti reisa beigās atgriežas mājās Latvijā – *LatSIA* bāzē. Tas apstākļi, ka Krievijas un Baltkrievijas pasūtītāji ir naski uz ārzonu izmantošanu, uzvedina Dālderu uz domām izmantot nodokļu optimizācijas shēmu.

Dālderis izmanto savu Bermudu salu uzņēmumu (*BerCo*), lai saņemtu daļu naudas no pasūtītāju ārzonās reģistrētajiem uzņēmumiem. Savukārt *BerCo* pieder Kipras sabiedrībai (*CypCo*). Un tad notiek interesantākais. Šoferi iegādājas Kipras uzņēmuma daļas un kļūst par īpašniekiem šajā sabiedrībā. Iedomāsimies, ka katrs šoferis dividendēs saņems 1000 latu. Viegli saprotamas nodokļu sekas – 10% IIN (Ls 100), ko šoferi deklarē. *Uz rokas* paliek 900 latu. Ja šoferim Ls 1000 tiktu izmaksāti *uz papīra* kā alga, *uz rokas* paliktu aptuveni Ls 667 (vairāk nekā Ls 200 starpība). Turklāt *LatSIA* kā darba devējam tas kopumā izmaksātu aptuveni 1241 latu. Tātad kopējā nodokļu nasta ir aptuveni 574 lati. Ja ir 100 šoferu, divas nodokļu nastas salīdzinājumā izskatās šādi – 10 000 pret 57 400. Ārvalstu sabiedrību izmaksas būtu aptuveni 4–5 tūkstoši eiro. Tātad atmaksājas.

Kopumā kārdinoši, bet visnotaļ bīstami no nodokļu riska viedokļa, jo parādās vismaz viens būtisks jautājums – vai nav jāveic ienākumu pārkvalifikācija, t. i., jāuzskata, ka runa ir par slēptu algu izmaksu?

Visbeidzot, tirdzniecība. Runājot par degvielas uzpildes staciju vai pārtikas veikalu ķēdi, atliek tikai atkārtot iepriekš teikto – lokāls bizness, lokāli nodokļi. Lokalizācija zaudē savu aktualitāti, ja notiek preču tirdzniecība, kurā ir iesaistītas vairākas valstis un nav vajadzīgi ievērojami aktīvi. Vēlāk pasaule ir daudzu latviešu uzņēmēju ideja par savu Latvijā ražoto preču pārdošanu paša ārzonas uzņēmumam, atstājot peļņu beznodokļu zonā. Šajā idejā neiedziļināšos, vienīgi pateikšu, ka lieliska šī shēma ir līdz tam brīdim, kamēr nodokļu inspekcija sāk uzdot jautājumus. Tomēr lielākā problēma šādā mehānismā faktiski ir nepārdomāts saturiskums, respektīvi, uzņēmējs tirgojas pats ar sevi un sūdzas par zemiem ieņēmumiem. Piestrādājot pie tirdzniecības uzņēmuma neatkarības, saturiskuma, tā teikt, *uzfrišinot* ekonomisko būtību, var iegūt relatīvi vienkāršu mehānismu, kā tirgoties un taupīt uz vietējo nodokļu rēķina.

Noslēgumā divas lietas. Pirmkārt, ja jūsu biznesa pamati ir iebetonēti Latvijā, arī nodokļu izmaksas atrodas turpat. Tāpēc šis bizness vai nu ir jāizrauj ar saknēm un jāpārstāda citur, vai arī jādomā par citiem risinājumiem. Var palūkoties uz savu komercdarbību ar svaigu skatienu un mēģināt saprast, vai bez idejas pārcelties uz ārzemēm ir arī citi risinājumi. Bieži vien tādi arī atrodas. Viss ir atkarīgs no biznesa apjoma un rakstura. Otrkārt, viens somu uzņēmējs, kurš daudzus gadus ir veiksmīgi darbojies Latvijā, man reiz teica aptuveni tā: «Nesaprotu tos latviešu uzņēmējus, kuri tik daudz domu velta tam, lai mazāk maksātu nodokļus. Tādi taču ir spēles noteikumi! Būtu labāk to enerģiju veltījuši biznesa ideju atīstīšanai.» Viss, ko es varēju atbildēt, – ka tas laikam ir ierakstīts mūsu genomā. **F**
